www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شريعتي

د کندهار پوهنتون د شرعياتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقین و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمین والصلاة والسلام علی سیدنا و نبینا محمد الذی جعل الصلوٰة عماد الدین وعلی الهِ و اصحابهِ و من دعٰی بدعوةِ الٰی یوم الدین.

اما بعـــــــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وایم چي ځمکه او اسمان ئي پیداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

یعني کوم وخت چي انسان ته فکر پیدا شي چي آیا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي یقیناً دغه نظام او کائنات یو مربي لري او دغه پالونکی او څښتن داسي یو ذات دی چي هیڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنیا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پیدا کړ چي هغه حضرت پیغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله علیه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پیدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنیا نظام او کائنات دده لپاره پیدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او دروند مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنگه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنگه مکلفیتونه ئي هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئي چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئي ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنی بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنگه چي حضرت پېغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنین] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنگه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنگه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنگه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کیښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئوليت دی.

زه امید لرم چي دغه لیکنه موجب د خدای [ج] د رضائیت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتیب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، درې فصلونه او یوه خاتمه لري چي هر یو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهمیت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضیت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك یعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعریف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دریم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتدیان او امام ـ د تکبیر تحریمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شریعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهميت په اسلام کښې

د لمانځه تعريف او ثبوت په اسلام کښې:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي يعني هغه دُعاء چي په خير ويل کېږي لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **وصل عليهم انَّ صلوٰتك سكن لهم** ([1])

<u>ژباړه:</u> ای محمده [صلی الله عليه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه يعني دوي ته دعوت ورکړه په خير سره چه دغه دُعا يا دعوت ورکول ستا دوی ته ارامتيا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ايمان راوړل دي. ليکن ځيني علماء لمونځ په معنٰی د رحمت سره ترجمه کوي، خو د يادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقيق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰی سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققين او خصوصاً د مدرسو استادان او محققين پدې رابطه تحقيق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰی ګانو راغلی دی.

١ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خدای[ج] ته وشي په معنٰی د رحمت دی.

٢ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰی سره د درود دی.

---

[1] د توبه صورت ۱۰۳ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حیواناتو لکه ځناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبیح او تحلیل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښي: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښي لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبیر تحریمه سره شروع کیږي او په سلام گرځولو سره پاي ته رسیږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکریم سره

لمونځ په قرآن کریم او د حضرت پیغمبر [ص] حدیثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښي دي ورته دومره زیات فضیلت او اهمیت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په ځینو ځایونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقیق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] یادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځينو ځايونو کي ئې د ذکوٰة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقيمو الصلوٰة و اٰتو الذکوٰة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړی او ذکوٰتونه ورکړی پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځينو نورو ځايونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعينو بالصبر والصلاته و انها لکبيرة الا على الخاشعين** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړی په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دغه لونځ لوی او درونده بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالٰی امورو ته ئې غاړه ايښې وي. همدارنګه په ځينو ځايونو کې د (بر) د نېکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقيق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حديثو سره

زيات داسي حديثونه ذکر شويدي چي د لمانځه ثبوت او يا فرضيت تري څرګندېږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حديث نقل کړی او فرمائي:

---

[1] د البقره صورة ١١٠ ايت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آيت.
[3] د المؤمنون صورة ١ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلى الله تعالٰى عليه وسلم قال: (بنى الاسلام علٰى خمس: شهادة ان لا الٰه اِلَّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وايتاءِ الذكوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البيت من الستطاع اليه سبيلاً) متفق عليه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړيدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شيانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هيڅ لائق او مستحق د عبادت مگر يو خدای [ج] دي او محمد صلى الله عليه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نيول، او د بيت الله شريفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تگ او راتگ توان ولري.

دلمانځه دفرضيت ثبوت دامت په اجماع سره

له درې گونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت ورباندي کيږي د علماؤ اجماع ده ځکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په يوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضيت تاريخ:

د لمانځه د فرضيت د وخت په هکله زيات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو ليکن هغه مختار او غوره مفتٰى بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (ليلية الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

---

[1] الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ۱۲ مخ اکرميه کتابتون پيښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش
۱ وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۷ مخ حقانيه پيښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاریخ پوهان هم پدې نظر دي چي د لمانځه د فرضیت د تاریخ په نبوي حدیثونو همدغه مفتٰی بهِ قول ثابت دی لکه چي حضرت رسول الله [ص] فرمائي:
فرضت الصلوٰة علٰی النبي صلی الله علیه و سلم الصلات لیلة الاسرٰی به خمسین هم نقصت حتّی جعلت خمساً ثم نوري یا محمد انه لا یبدل القول لدیه و انك بهذا الخمسته خمسین (۲)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چي فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول ـ بیا وروسته کم شول آن تردې چي پنځه لمونځو ته ورسېدل او بیا وویل شول اي محمده [ص] نه تغیر کېږي د خدای [ج] یو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حدیث د مفهوم څخه معلومېږي چي لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، لیکن بیا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

۱ـ د احنافو علماؤ نظر: د احنافو علماؤو نظر دادی چي لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې یونیم کال د هجرت څخه مخکي فرض سوی.
۲ـ حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چي وائي لمونځ په اوه ویشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائید کړی دی چي لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندي فرض دی نو کله چي واړه هلکان اووه کلنی ته ورسېږي(۳). نو دوي باید پدې مامور کړل سي او کله چي لس کلنی ته ورسېږي باید پرې ووهل سي بیا هم په یوه شپه او ورځ کي پر یوه مسلمان عاقل بالغ باندي پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کي د علماؤ هیڅ خلاف

۲ متفق علیه محمد بن علي شوکائي ـ نیل الا وطار ـ لمړی ټوك ۳۶۱ مخ ـ دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غير د هغه فرض سويو لمونځنو څخه نور نه لازمېږي مگر هغه وخت چي يو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کمېږي او نه زياتېږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حديث دی چي کله رسول الله عليه وسلم يمن ته ولېږل او ورته وئې ويل چي (**اخبرهم ان الله تعالٰی فرض عليهم خمس صلوٰة في کل يوم و ليلته**([2]) يعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقيق سره خدای [ج] په يوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دليل پر اساس ئي تعين د عدد هم وسو.

۴ وهيه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۹ مخ حقانيه پېښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوك ۱۲۰ مخ بيروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه دفرضیت حکمتونه

د لمانځه د فرضیت حکمتونه زیات بیان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د (شهادتین) د کلیمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او دروند مسئولیت لمونځ دی ځکه یو شمېر زیات حدیثونه پکښې راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حدیث دی ـ چي فرمائي: ***عن جابر رضي الله تعالیٰ عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال بین الرجل و بین الکفرترک الصلوٰة*** (۱).

<u>ژباړه:</u> حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د یو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي یعني مطلب دا دی چي د یو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپیر په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حدیث داسي راځي چي هغه څوك چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ویل کېږي او هغه څوك چي لمونځ ئې پرېږ ایښې وي ددې حدیث څخه ئي کفر ثابتېږي ـ پر دې سربېره بیا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زیات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښې به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئي زیاتي فائدې بیان کړیدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ دیني چي په وروستنۍ برخه کښې به ان شاء الله هر یو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بیان کړو:

---

۱ متفق علیه ـ الحسین ابن مسعود مشکوٰة المصابیح لمړی ټوك ۶۱ مخ اکرهیه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خداى [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خداى[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښي دى، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خداى[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي. همدارنګه خداى [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: [قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون] (۱)

<u>ژباړه</u>: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوى په لمونځونو کښې تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰى اثبات ورباندي وسي: [عن ابي هريره رضي الله تعالٰى عنه قال ـ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد كم يغتسل فيه كل يوم خمس مرءاة هل يبقّى من درنه شيء؟ قالو لا يبقّى من درنه شيء قال فكذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا] .(۲)

<u>ژباړه</u>: ايا تاسي خبر ياست که چېري د يوه سړي په دروازه کښي جاري لښتى روان وي. پدې لښتي کښې په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

---

۱ د المؤمنون سوره لمړى آيت.

۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشكوة المضابيح لمړى ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابۀ کرامو ورته وویل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي ـ بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنگه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او گناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو گټو څخه يوه د يني گټه ده چي په همدې گټي سره گناهونه له منځه ځي او د خدای[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړېږي.([1])

٢ ـ د لمانځه شخصي گټې:

دا چي د لمانځه گټې د اسلامي فقهي علماؤ زياتی ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول گټې ذکر کړي چي د هغې جملې څخه شخصي گټې دي. د لمانځه په شخصي گټو سره د خدای [ج] او بنده تر منځ نژدېوالی راځي، څرنگه چي خدای [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندی پيدا کړي پېريانان او انسانان مگر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کېږي د خدای [ج] په نزد سره ـ ددونيا څخه ئې زړه پورته کېږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال ـ دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کېږي يعني لمونځ کونکی ددې څخه خلاصېږي د گمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

---

١ وهيه زحلي ـ فقهي اسلامي واديته لمړی ټوك ٥٠٠ مخ حقانيه پېښور ـ ب ـ ت.
٢ د الذاريات سوره ٥٦ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: **واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين** ([1]).

يعني تاسي کمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دی دا يو لوي او دروند بار دی مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلکي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېتی ندی چي ورسره په تکليف سي ـ بلکي څنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خدای[ج] په اطاعت سره.

لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالی راځي. همدارنګه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل راغلی چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالی لمونځ دی، يخوالی د سترګو کنايه ده له اوښکو تويولو څخه. په يو بل حديث کي دې ته هم اشاره شوېده چي که چيري په لمانځه کي د سترګو څخه اوښکي لاړي شي خو غير د اواز پورته کولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پکښې يخي شي په همدې هکله په يو بل حديث کي هم دغه عنوان ته اشاره ده لکه په کوم وخت کي به چي په رسول الله صلی الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالی عنه ته وويل چي خوشحاله کړه موږ په لمانځه سره ای بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تکليفونه ايستلي دي بلکي نوشتې ئې پکښې کړي او زياتي فائدې ورته بيان کړي، مثلاً

---

١ د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانیت ښودل یوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانیت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هیڅ داسي عمل کي د خدای [ج] سره دومره په خفې او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږي. همدارنگه د انسان زړه د خدای [ج] سره تړلی وي د خدای[ج] د طرفه ورته هدایت کېږي صحیح او مستقیم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حدیث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکریا صاحب دهلوي لیکي: وائي لمونځ د خدای [ج] لوی رحمت دی په هر وخت کي چي یو سړی د پرېشانۍ او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰی لري چي د خدای [ج] د لوی رحمت سره مخامخ سوی. نو هر چاته چي د خدای [ج] رحمت مخامخ او د لوی خدای [ج] رحمت پرې وشي نو ایا داسړي ته به بیا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکریا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالی عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شدید باد ولگېدی نو حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشریف یووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوی او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني ورباندي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار ، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټې:

یوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

١ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوک ۳۳ مخ.
۲شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوک ۱۳ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه يووالى او ټينګښت د اسلامي عقيدې او د همدې عقيدې تقويه كول د ټولني د خلكو په نفسونو كي.

همدارنګه د اجتماعي يا ټولنيزو چارو تنظيم، تر تيب، د اسلامي عقيدې او فكر يووالى د ټولنيزو اړيكو ټينګښت او يو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځكه چي انسان د يوه جسد په مثال سره دى ـ په كوم وخت كي چي د انسان يو اندام مريض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنيزو چارو كي زياته همكاري لري لكه څرنګه چي دوكتور وهبه ئې د تعريف په شكل سره بيانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خداى [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځكه نو نرم والى د زړه هم انسان ته پيدا كېږي. په كوم وخت كښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بياء په همدې اساس په ټولنيزو چارو كي انسان يو له بل سره همكاري، باالآخره په نتيجه كې اسلامي عقيدې او روحيه د ټولني په خلكو كي قوت پيدا كوي.

همداراز د جماعت په لمانځه كي هم زيات ذكر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د يوه قوي صفت جوړول او په ټولنه كي د ټولو غړيو په على السويه شكل سره ژوند كول دي د توحيد د كليمي يووالى په عامه چارو كي د ټولني د غړيو په شرعي چارو كښې د امير په پيروي ازموينه ده په هغو چارو كي چي په هغه سره خداى [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خداى[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1]) **لكه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل كېږي او ددوى تر منځ اړيكي، بلكي معرفت او پېژندګلوى راځي يو د بل د معاملاتو څخه استفاده كوي او د**

---

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړى ټوك ٥٠١ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (۱)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول گټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنگه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضي ئي بعضي نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.(2)

همدارنگه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي گټي داسي بانوي:

۱- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

۲- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲ لومړنی مرجع لومړی ټوك ۵۰۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.

۴- لمونځ د مؤمن نور دی.

۵- لمونځ بهترین جهاد دی.

۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.

۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.

۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.

۹- په هغه وخت کي چي یو آفت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري ګټي ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستګۍ سبب ونه ګرځي. ([1])

دلمانځه دتارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی توك ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فريضې څوك دى او لمونځ په چا فرض سوى دى چي په نتيجه كي دا حكم په يوه سړي وكړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونكى دى او كه نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دى او پدې دعلماؤ اتفاق سوى دى چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلكو لمونځ فرض سوې ځكه چي لمونځ يو بدني عبادت دى چي نيابت نه قبلوي نه صحيح كېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء كړي.([1])

همدارنگه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هكله په خپل كتاب فقه السنة كښې ليكلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل كوي:

عن عائشة رضي الله تعالى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّى استقظ، و عن الصبي حتّى يحتلم و عن المجنون حتّى يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاكم.)(٢)

<u>ژباړه:</u> د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت سويدى وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو كسانو څخه پورته سوى ١ـ ويده سړى تر څو بيداره سوى نه وي ٢ـ وړوكى هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى ٣ـ لېوني تر څو چي جوړ سوى نه وي. (رفع القلم) كنايه د عدم مكلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوى مگر نه هغه كسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء كړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء كړې لكه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

١ دوكتور وهبه زحلي فقه اسلامي وادېته لومړى ټوك ٥٠٢ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
٢محمد بن علي شوكافي نيل الاوطار لومړى ټوك ٣٧٨ مخ دارالجليل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چې په راتلونکي مطلب کې به ان شاء الله په مفصله توګه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چې آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې څوك دی.
غواړو چې په هغه موضوع سره بحث وکړو چې د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوي چې څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد ګڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چې د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکې هغه څوك ئې چې د سستۍ یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق ګڼل کېږي او پریښودونکي د لامنځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چې اخروي عذابونه دي لکه پدې اړوند چې خدای [ج] فرمائي: (ماسلككم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کې چې نه وو موږ په دُنیا کې له لمونځ کونکیو څخه. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوٰتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چې دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

١ د المدثر سوره ۴۳ آیت.
٢ د الماعون سوره ۵-۴ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي) همدارنګه حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د يوه حديث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بيان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي! څوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله عليه وسلم د زمې څخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند يو شمېر احاديث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

١- عن جابر رضی الله تعالٰی عنه قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: (بين الرجل و بين الکفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چي د يوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی يعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حديث څخه په صراحت سره استنباطېږي چي څوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

٢ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق يقول: صح عن النبي صلی الله عليه وسلم (ان تارك الصلاة کافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق څخه اوريدلي دي چي ددې حديث صحت د رسول الله صلی الله وسلم څخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کي ليکلي چي: زيات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غير له عذر څخه حتٰی تر دې

١ الحسين ابن مسعود ــ مشکوٰة المصابيح ــ لومړی ټوك ۶۱ مخ ـ اکرميه پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.
٢ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړی ټوك، ۳۷۱ مخ ـ دارالجمل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کېږي. همدارنګه شيخ سيد سابق زياتوي چي زه د چا په مخالفت نه يم پوه سوی، د صحابه كرامو څخه نوموړی زياتوي چي منذري په ترغيب الترهيب كي ليكلي چي يوه ډله له وروستنيو صحابه كرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پرېږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تير شي دا شخص كافر ګڼل كېږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب ـ عبدالله ابن مسعود ـ عبدالله ابن عباس ـ معاذ بن جمل ـ جابر بن عبدالله دي.([1]) خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهويه ـ عبدالله بن مبارك نخعي ـ حكم بن عتبه ـ ابو داؤد الطيالسي او داسي نور هم شته چي دا نظريه ئې نوره هم ټينګه كړې او فتوٰی ئې پرې وركړې چي دلمانځه پرېښودونكی په قصد سره كافر دی. بلكي نور احاديث هم پدې هكله زيات ذكر شوي ديچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونكی په قصد سره كافر او مرتد ګڼل كېږي.([2])

همدارنګه كوم وخت چي موږ دا حديثونه ذكر كړل چي د لمانځه پرېښودونكی په قصد سره مرتد يا كافر ګڼل كېږي، نو ضرور خبره داده چي آيا وژل د ذكر سوي شخص څه حكم لري؟ كه چېري دا پرېښودونكی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ يو شمير علماء د بعضي حديثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونكی وژل په قصد سره جوازوركړی كه څه هم د مذهبونو په هكله به ان شاالله په راتلونكي كي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

---

١ سيد سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ٩٢ مخ ـ دارالفكر ـ د چاپ كال ١۴٠٣ ځلورم چاپ.
٢ شيخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ٩٢ مخ ـ دارالفكر ـ د چاپ كال ١۴٠٣ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم د هغي شمېرې حدیثونو څخه یو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتیجه صحیح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او یا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي یو تعداد هغه حدیثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

١ـ عن ابن عباس رضي الله تعالی عنه ـ عن النبي صلی الله علیه و سلم قال: (عرٰی الاسلام و قواعد الدین ثلاثة: علیهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها کافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مکتوبته و صوم رمضان رواه ابو یعلي باسناد حسن و في روایته اخرٰی (من ترك منهن واحدة بالله کافر لا یقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

<u>ژباړه:</u> حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمائي: د اسلام غوټې او ددین قاعدې درې شیان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي یو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د وینې تویول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤي عبارت دي له:

١. شاهدي ورکول پدې چي نشته هیڅ معبود په حقه مګر یو خدای [ج] دی.

٢. فرض شوی لمونځ دی.

٣. روژه نیول دي. او په بل روایت کي راغلي څوك چي یو له دې دریو شیانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

١ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چي پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې څخه لمونځ دی. ځرنګه چي ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

۲ـ عن ابي سعيد قال ـ بعث علّی وهو باليمن ـ الي النبي صلی الله عليه وسلم بذهبية [1] فقسمهاـ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ـ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّی الله؟). و لی الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يکون يصلی. فقال خالد و کم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلی الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالی عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د څلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي څخه پورته شو وئي ويل: ای د خداي (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) څخه وبېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولـــی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) څخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي څخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

---

۱ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. يؤس معلوف المنجد فی اللغة ـ لومړی ټوك، ۲۴۰ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ۱۳۶۷ ه.

۲ اثقب: سوچه او پاك.

۳ محمد بي علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ۳۶۷ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه؛ (شائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښي ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډې پرې ځیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظرونه لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونكي په هكله

لكه څرنګه مو چي لومړی حديثونه او آياتونه ذكر كړل چي د لمانځه پرېښودونكی په قصد سره په صريح ډول سره د هغه كفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونكي (قتل) يعني وژل ئې جواز لري او بلكي واجب القتل دی.

لكن بيا هم ځيني علماء يا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځكه چي دوي د خپلو استنباط شويو دلائلو سره استناد كوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې يا اختلاف د نظر چي پدې هكله منځ ته راغلی دي په مفصله توګه بيان كړو:

١- د حضرت امام اعظم ابو حنيفه [رح] مذهب:

پدې هكله امام صاحب وائي چي د لمانځۀ پرېښودونكی د سستی او تكاسل له وجهي څخه فاسق ګڼل كېږي. ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندې كړل شي او ښه ټينګ وټكول شي، حتی چي وينې ترې رواني شي او لمونځ بيرته شروع كړي او توبه وباسي كه چېري بالفرض لمونځ ونكړي او توبه هم ونه باسي په حبس يا بنديخانه كښې دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس كي مړ شي. خو د روژې پرېښودونكی هم پدې شان حكم لري او هر چي ثبوت د كفر او يا د وژلو صورت دی لكه څرنګه چي مخكی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونكی په قصد سره كافر او مرتد ګڼل كېږي. بلكي واجب القتل دی.

كه چېري د سستی له كبله لمونځ يا روژه پرېږدي كافر نه ورته ويل كېږي تر څو چي صريح انكار ترې ونكړي، يا مثلاً په سپكه سترګه ورته ونه ګوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او يا د روژې خوړل بغير د عذر څخه دی. ځكه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دليل پدې اړوند دا حديث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان دويني تويول مگرد دريو عملونو په تر سره کولو:

۱- سپين ږيری زاني.

۲- د مسلمان په وژلو سره.

۳- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنگه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

۱- لمونځ کول په خپل وخت سره.

۲- اذان کول په خپل وخت سره.

۳- لمونځ کول په جماعت سره.

۴- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښي.

۲. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. (۲)

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر گڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

۱ محمد بن علي شوکاني ــ نيل الاوطار ــ لومړی ټوک ۳۷۰ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳.
۲ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۳ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئې خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشركين حيث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم كل مرصد فان تابو واقامو الصلوٰة و اتوالذكوٰة فخلو سبيلهم ان الله غفور الرحيم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښې چي تاسي پیدا کړل او ویې نیسۍ او کلابند (محاصره) ئې کړۍ کړۍ او وتړۍ هر ځاي د ګرځېدو ددوي که ئې چېري توبه وایستله او لمونځ ئې قائم کړ او زکات ئې ورکړ نو بیا دوي پرېږدۍ په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوك لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بين الرجل و بين الكفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بيننا و بينكم الصلوٰة فمن تركها فقدكفر) ([2])

۱د التوبه سوره – الآیت ۵
۲ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك۳۷۲ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م .
۳شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ۸۲ مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی. هر څوك چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.

بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

۳) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرګ څخه پري اجراء کېږي.
نومورې علماء وائي چي وروسته له مرګ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پرې اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دی، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کنبې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي:

لمړی – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوٰی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنګه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

۱د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضی الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خدای [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دی که چېري پوره کړی وي او که ئې نوي پوره کړی نو وبه ويل شي تاسي وګوری آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شی شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي ونېودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکی په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدی. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

1. محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – لومړی ټوك ۳۷۴ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او يا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جيدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله عليه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي يا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسي څرګندوي: وائي چې حقه او صحيح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بايدووژل شي چې زياته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائيد کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زيات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وويل چې داسي هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او يا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضې ګناهونو سره حال دا چې بيا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمٰی کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د يادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

---

۳ وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانيه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پرېښودونکی (تارك الصلاة) سر بايد په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چيري ئې توبه نه وي ايستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چي د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چي احناف وائي چي پدې شکل سره نه وژل کېږي لکه څرنګه چي د جمهورو علماؤ نظر دی بلکي احناف وائي دی دي ووهل شي او په بندي خانه کښي دي واچول شي تر څو چي په بنديخانه کښي مړ شي. څکه دوی زياتوي چي تر ټولو ښه او غوره طريقه د وژلو ئې بنديخانه ده.[1]

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفكر د چاپ كال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لمانځه کښي د امامت حکمونه

امامت په لغت کښي: امامت په اصل کښي دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستی په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښي هر هغه شخص ته ویل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښي کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (**و جعلنا منهم ائمة یهتدون بامرنا**) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارینه، ښځینه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائیمة راځي یعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او یا داچي هغه چاته ویل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او یا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ویل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپینه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

لیکن دغه کوم تحقیق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي یوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښې مطلب دې هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

۱- امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت (امارة یا د هیواد رهبري).

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۳مخ- حقانیه پېښور ب – ت.

[2] یوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ۱۷مخ – معراج مکتبه – د چاپ کال ۱۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) یعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د یوه هیواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چي هدف د تصرف څخه اطاعت دي اوهدف د قوې څخه په دیني او دنیوي امورو (چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پیغمبر [ص] څخه نیابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبیاؤ علیهم الصلوٰة و سلام دې ددین په ساتلو او د دنیا په سیاست کښې.

لکه څرنګه چي د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعریف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چي د امامت کبرٰی حکم بیان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امیر تعینول په یوه مملکت کښې واجبي او شرعي امر دی ځکه په یوه دولت کښې چي یو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چي امیر ورته تعین کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امیر ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجیبه ده.

خو لیکن بیا هم ځیني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د السلامي فقهي علماؤ بیان کړي- چي دا شرطونه شیخ الفقهاء علاء والدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختارکې داسي بیانوي:

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته تاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

۱ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نوموړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

۱) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نوموړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چې اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چې په میراث به ورته پاتې شوي وي.

۳ شرط دادی چې د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امــــامـــت صغـــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چې د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښی رابطه سره تینګوي- همدارنګه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني څرګندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چې د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چې مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقيم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شريك وي د لمانځه په اركانو كښې له امام سره، او داسي نـــــــــور.([1])

خو ليكن بيا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلكه ډول ډول نظرونه لري لكه څرنگه چي شيخ علاؤالدين حصكفي د كشف الاستار په حامش كښې لومړی تعريف ته داسي اشاره كړې لكه څرنگه چي يوه برخه د تعريف د امامت شرطونه وو. ليكن بيا هم نوموړې ياد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بيان كړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بيانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارينه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري يعني د قرآن كريم لوستونكی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

اميد لرم چي د ياد شوي بحث په هكله همدغه اندازه ليكنه بسوالی وكړي كه څه هم نظريات نور هم زيات دي ليكن هغه كوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وكړه او هغه مو راټول كړل. ([2])

[1] علاؤالدين حصكفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربية.
[2] لومړنی مرجع- د كشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت دامامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راګرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه څوك چي د نارینه ؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راګرځول) واجب دي- څرنګه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېدای شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنګه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنيو علماؤ دليل هم پدې شان سره وو- كه څه هم په دارالحرب كښي هم وي چي لمونځ كوي مسلمان ورته ويل كېږي او د ضرورت په وخت كښې ئې امامت كول هم جواز لري.([1])

خو ليكن افضله او بهتره نده كله چي ښه او جيد علماء موجود وي او ياد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت كوي.

۲- **د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:** امام شافعي [رح] پدې هكله وائي كه چېري داخبره د لمانځه د اداء كولو څخه وروسته ثابته شوه چي امام كافر، مرتد او يا نرښځی دی نو بيا په قوم سره د لمانځه راگرځول ضروري دي. ځكه چي ياد شوي خلك د امامت كولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحيح كېږي.[2]

همدارنگه ددې نظرياتو په تائيد سره علامه الفقهيه محمد طاهر البخاري په خپل كتاب خلاصة الفتوٰی كښې ليكــلي:

وائي كه چېري يو شخص د يو قوم يوه مياشت امامت وكړ او بيائې وروسته وويل چي زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره كېږي د نوموړي دا خبره صحيح كېږي چي ووائي د قوم لمونځ صحيح شو همدارنگه ئې وويل چي ما ستاسي يو څه وخت د بې اودسۍ په حال كښې امامت كړی دی ليكن دا خبره هم د نوموړي امام د قبول وړ ده ضروري ده چي قوم خپل لمونځ راوگرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئيه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائيد جوړوي.([3])

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[2] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جيبه كوټه – د چاپ كال ۱۳۹۷ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چي د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چي په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چي د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چي ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چي دا خو معلومه نده چي د لیونتوب حالت څه وخت وربانديې راځي کېداي شي چي د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چي اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چي تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چي بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چي په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

---

[1] وهبة زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوکي هلك امامت د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي، كه فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.
۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دی وائي چي د وړوكي هلك امامت كول د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي كه فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.
۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوكي هلك امامت كول د (كبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو كښي نه صحيح كېږي – ليكن په نفلي لمونځونو كښي صحيح كېږي مثلاً لكه د تراويح – كسوف يا خسوف لمونځ وي پدې كښي امامت كول صحيح دي او اقتداء كول ورپسي جواز لري.
ځكه ددوی دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالٰی عنهما حديثونه دي چي وائي:
(لا يؤم الفلام حتّی يحتلم([1]) يعني وړوكی هلك دي امامت نكوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی، ځكه چي امامت د كمال حالت دی بلكي وړوكی هلك اهل د كمال نه دی.

4. امام شافعي(رح) پدې هكله وائي چي د بالغ (كبير) شخص اقتداء كول په وړوكي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځكه د نومړي امام دليل پدې هكله د عمر بن سلمة حديث دی چي فرمائي [أممت علٰی رسول الله صلی الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روایت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

لیکن بیا هم نوموړی صاحب المذهب امام د یو شمیر نورو علماؤ نظر اخلي او لیکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهیت هم پکښې شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارینه والی دي:

کله چي مقتدیان نارینه ښځینه او یا نرښځي وي، خو کله چي نارینه والی د امامت لپاره شرط وګرځیدی بناء په همدې اساس د ښځي او یا نرښځي امامت کول د نارینه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او یا نفلي وي، نه صحیح کېږي. چي پدې اړوند د ځینو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

یاد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتدیان ښځینه وي بیا نارینه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځینه ؤ مقتدیانو لپاره صحیح دی ځکه ددوي دلیل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حدیث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روایت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء]([1]). – ژباړه: ښځه امام د ښځینه ؤ مقتدیانو لپاره امامت کولاي شي. همدارنګه په دار قطني کښې له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. ([2]) – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د یاد شویو حدیثونو څخه اخیستنه

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم توك – ۲۰۲مخ – دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

[2] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم توك – ۲۰۱مخ – دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي چي د ښځینه امام امامت کول د ښځینه مقتدیانو لپاره صحیح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله علیه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځینهٔ مقتدیانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارینه وي مکروه والی نلري بلکي صحیح او مستحب (نېك) کار دی. امام به د ښځینه مقتدیانو د صف په منځ کښې درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** دامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

۱- د ښځینهٔ مقتدیانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځینهٔ مقتدیانو لپاره مستحب دی.

۲- د ښځینهٔ مقتدیانو جماعت ته حاضرېدل او یائې امامت کول غیر مستحب دي([1]).

خو دا حج نظر ئې لمړی شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنیفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چي د ښځینهٔ مقتدیانو جماعت ته حاضرېدل تنها غیر د نارینهٔ څخه مکروه ګڼي که څه هم د تراوېح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دی.
ځکه د امام اعظم (رح) دلیل پدې هکله داحدیث دی: [صلوٰة المراءة في بیتها افضل من صلوتها في حجرتها و صلوتها في محذعها افضل من صلوتها في

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۵مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیتها]([1]). ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی له هغه لمانځه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شیان منځته راځي: یو داچي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او یا خو وړاندي والی د امام په ښځینه ؤ مقتدیانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بناء په همدې اساس په نارینه امام پسې لمونځ کول او یا جماعت ته حاضرېدل هم مکروه دي، له همدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسی او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي توګه لیکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسی یا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي که چېري د امام په جامه یا بدن زیاته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی که څه هم نومړی امام چي امامت کوي خبروي او یا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذهب:** امام مالك رحمة الله علیه پدې اړوند وائي چي که چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه کړی وي نو د امام او مقتدیانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او که چېري ئې په بې خبرۍ سره په جامه یا بدن نجاست وو او

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –۱۶۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بيا هم د مقتديانو لمونځ ورپسي صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د نومورو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نومړی امام دي خپل لمونځ راوګرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذهب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راګرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راګرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحيح توګه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کريم به لولي. ځکه غير له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحيح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحيح کېږي. او د لمانځه راګرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنګه چي په ګونګ سړي پسي لمونځ نه صحيح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحيح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنيفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مګر درې کسان دي چي اقتداء د يوه په بل پسي نه صحيح کېږي:

1. د خنثٰی (نربنځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحيح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحيح کېږي چي خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ يا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او يا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قيام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحيح کيږي – مگر بيا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسې صحيح کېږي غير د هغه استثنٰى شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چې امام به اشاره کونکی نه وي:

همدارنگه د امام د روغتيا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط گڼل کېږي، يعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چې د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسي نه صحيح کېږي. پداسي حال کښې چې مقتدی جوړ او امام معذوره وي يعني اشاره کونکی وي ځکه چې مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چې مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئوليتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چې اشاره کول دي او هغه قوت چې استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کېږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسي نه صحيح کېږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنيفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسي څرگند وني لري چې د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی بايد داسي شخص امامت وکړي چې دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي دويني بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کېږي ليکن بيا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چې د جوړو خلکو امامت کوي.

---

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۷۷مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي او یا ئې امامت وکړي امامت ئې صحیح دی، ددې ډول مقتدیانو اقتداء هم ورپسې صحیح کېږي. لیکن بیا هم شرط دادی پکښې چي د امام او مقتدیانو عذرونه متحد یعني یو شان وي. نو که چېري یې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي. د مثال په توګه ئې یادوم چي که چېري هغه شخص چي بولي ئې جاري وي په هغه چا پسي وروسته اقتداء وکړي چي باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحیح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د امام او مقتدیانو عذرونه سره متحد ندي.
که چېري د امام او مقتدیانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – یعني د معذورو مقتدیانو لمونځ په معذور امام پسي صحیح دی شرط به داوي چي عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) وائي چي د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاریوالی یا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائي چي د هغه د شخص امامت مکروه دی چي صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چي عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذ هب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چي امامت مکروه ندی چي امام شرعي عذر یا دائمي مریضي و لري ځکه نوموړی وائي چي په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتدیانو لمونځ صحیح کېږي.

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۹مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبې روغوالی دی چې هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چې پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکیو کښې لیکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چې د امام د ژبې جوړوالی ضروري شرط دی لیکن د هغه شخص امامت چې تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء یا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسې صحیح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکې د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بیا هم پدې صورت کې ئې لمونځ مکروه کېږي – لیکن دا نظریه د جمهورو علماؤ ده خو امام ابو حنیفه (رح) ورسره موافقت نلري[1].
څرنګه چې د امامت د صحت شرطونه مو یاد کړل خو یو شمېر نور شرطونه دي چې هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د یو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چې په لومړنیو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبو ذکر شوي لیکن بیا هم دا هغه شرطونه دي چې د ځینو مذهبونو پرې موافقه وي او ځینو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسې اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنیفه په مذهب سره شرط دادی** چې امام او مقتدي به دواړه د یوه مذهب پیروان وي که چېري د امام ابو حنیفه د مذهب پیروان په امام شافعي مذهبي پیروان پسې اقتداء وکړي او پدې حال کې ددې امام څخه وینه وبهېږي او اودس ونه کړي او یا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسې

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کي د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چي د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چي په امام شافعي مذهبي مقلد پسي اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسي اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسي یعني هغه څوك چي د لمانځه په ځينو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چي د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسي اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چي شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چي په داسي حال کښې اقتداء وکړي چي شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدي لمونځ باطل دی ځکه چي د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسي د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشرط د امام او مقتدي د لمانځه یووالی دی یعني د هغه امام امامت کول د مقتدیانو په نسبت صحیح دي چي لمونځ ئې یو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په یو امام پسي صحیح کېږي چي ددوي لمونځ یو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحیح کېږي یعني هغه امام چي د لویو گناهونو مرتکب شوی وي او یا په وړو گناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بیا هم نه صحیح کېږي. که چېري یو څوك په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راگرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عیدونو لمونځ تیار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پیدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې عادل امام پيدا شو نو هغه بايد امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زياتوالى راځي او د خلکو نفرت لرې کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پيدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دى د فسق او يا نورو منهياتو څخه به ئې ځان ساتلى وي خو هغه فسق چې د لمانځه تر امورو پورې متعلق وي مثلاً لکه څوك چې د لمانځه د فرضونو يا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او يا مثلاً غير د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېرې د امام فسق د لمانځه تر امورو پورې تړلى نه وي مثلاً کله چې امام زاني يا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحيح کېږي بلکې مکروه والى لري – چې همدا د رائج مذهب قول دى. همدارار دوکتور وهبه زحيلي هم ددې مذهب په رجحان سره تائيد کړى([1]).

3. **د امام مالك ، امام اعظم ابو حنيفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادى چې امام به د لمانځه راګرځوونکى نه وى:**

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادى چې په لمانځه راګرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي يعني پداسي صورت کښې چې امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحيح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحيح

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبړي – بلکي يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چي کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسي نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت يې مکروه دی

١- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چي په فاسق امام پسي لمونځ مکروه دی ځکه چي په ديني امورو کښي غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئي هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چي پدې لمونځو کي ئې امامت صحيح کېږي پدې شرط چي ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب يدې هکله وائي د فاسق امامت کول د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي يعني که چېرې يې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دليل ئې چې د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حديث د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دی چې ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روايت کړی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراة ً رجلا ً و لا اعرابي مهاجرا ً ولا يؤ من فاجرمؤمنا ً الاان يقهره بسلطان يخاف سيفيه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځينه د نارينه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرينو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مگر خو بيا هم په هغه وخت کښې يې کولای شي چې د توري او قمچين څخه ئې وېرېږي. دائې دليل د کراهيت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحيح کېږي ځکه هغه حديث چې شيخانو روايت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دليل دي. [ان ابن عمر کان يصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف کل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن يوسف پسې لمونځ او اقتداء کوله او په همدې توگه ئې داسې روايت کړی چې ستاسې لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسې.

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳

[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شیخ سید سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چي همدې دلیل سره د علماءو نظر هم زیات موافقت لري دادی چي وائي هر هغه ځوک چي لمونځ ئې په انفرادي توگه یعني د ځان لپاره صحیح شي د نورو خلکو لپاره یې هم لمونځ صحیح کېږي خو بیا هم ددې دلیل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه کنهي ځکه هغه حدیث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روایت کړی چي یو شخص د یوه قوم امامت کاوه او د قبلې شریفي طرفته ئې لاړي تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالی علیه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمائیل: [لا یصلي لکم](1)

<u>ژباړه:</u> دا شخص دي ستاسي امامت نکوي په هغه وخت کي چي دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل یې چي امامت وکړي نوموړی (امام) ئې له امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړی (امام) رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغی او دا جریان ئې ورته بیان کړ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم په جواب کي ورته وویل هو ما امر کړی .... ځکه چي تا خدای (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولی دی او نا لائق کار دي کړی، بناء په همدې دلیل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه گڼي(2).

۲ – د بدعت کونکي امامت مکروه دی:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم ټوك ۱۹۹ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م
[2] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ۲۰۱مخ – دارالفکر- د چاپ کال ۱۴۰۳، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع یا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي لیکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کېږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق څخه ښه دی. مبتدع یا په دین کي د نوي کار پیدا کونکی هغه شخص ته ویل کېږي چي دده عقیده د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چېري مبتدع د دین د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کېږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول یا لکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم او ابو بکر صدیق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتیا څخه انکار کول او حال دا چي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا یقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وویل ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه ته وویل چي مه غمجن کېږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صریحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي یو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددې ډول مبتدع امامت کول نه صحیح کېږي[1].

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنیفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو لیکن دا کراهیت ئې تنزیهي دی نه تحریمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بیا هم امام ابو حنیفه (رح) یو صورت ترې استثنٰی کړی. هغه حالت دادي چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، یعني په ټول قوم عالم وي بیا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحیح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والې څخه،

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترګو خاوند) ورقیاس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحیح دي ځکه د نوموړي امام د مذهب دلیل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډیر خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحیح دی. نوموړی امام زیاتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحیح دی دلیل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالی عنه) صحیح حدیث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلی الله علیه وسلم استخلف ابن ام مکتوم یؤم الناس و هو اعمیٰ([1])]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خلیفه ګرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال دا چي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي یوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او یا مثلاً د لمانځه شرطونه هیڅ نه پرې ګډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم یعني ورکونکی د ځراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحیح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحیح ده – همدارنګه ړوند، بې سترګو، اعمیٰ (شب کور) یا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهویني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئې صحیح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنګه ئې ګونګ هم په ړانده باندي ورقیاس کړی او د هغه په حکم کي دی لیکن د حنابله وو مذهب پکښې داده چي امامت کول ئې صحیح کېږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع الیدین) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحیح کېږي دا په یوه روایت کي وائي او په بل روایت کي وائي

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئي نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له کارهون]([2])

ژباړه: نه قبولوي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له کارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: درې کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبلېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصور په خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېري يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خوپداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۸ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم ټوك – ۸۸ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوکاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېري ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره کېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او که چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم کوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.[1]

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيري قوم نه وي پرې راضي.

٢ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰی کړی دی. د جماعت په لمانځه کي پداسي حال کښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوي شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښي ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه کښي مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد کم بالناس فاليخفف فان فيهم الضعيف والسقيم والکبيرفاذا صلی لنفسه فليطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالیٰ عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښې چي يو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالی او تخفيف دي کوي ځکه پدوي کښې به ضعيف او مريض او کبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کي چي يوازي لمونځ کوي يو شخص نو اوږدوالی دي پکښې کوي په هغه اندازه چي ځومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادی چي لنډوالی دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه کښې – همدارنګه پدې رابطه ليکي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دی او يو حديث پدې هکله چي شيخانو د انس (رض) روايت کړی فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلی الله عليه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندی کړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو رکنونواو شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليکي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دی ليکن پداسي اندازه تخفيف او سپکوالی چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او يا نورو ذکرونو کښې کمبود رانه ولي که چيري کمبود او

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړی ټوك ۹۷ مخ – قديمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرميه پيښور – د چاپ کال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کيږي. وروسته وائي چي پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چي په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چي اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کيږي:

۱- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واوريدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چي د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چي د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چي هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

۲- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چي د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چي د امام اراده داوي چي داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ۱۹۵مخ – دارالفکر – د چاپ کال ۱۴۰۳ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چي انتظار کول ډير زيات نشي.

مثلاً که چېري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کي به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چي رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړی رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چي د پښو اواز ئې اورېدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابلهؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چي په لمانځه کي د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چي د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چي د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چي مقتديان جماعت ونيسي مستحب دې ځکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چي فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰى حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولٰى فمايطولها]([2])

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ١٩٠مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوكاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوك – ١٦٩ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونکي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره کاوه بيا به ئې اودس کولو کله به چي راغلى رسول الله صلى الله عليه وسلم به په لومړي رکعت کي وو او تر دې وخته پوري به ئې اوږدکړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظارکول د مقتديانو لپاره مستحب دى ځکه چي پدې کښې د جماعت زياتوالى راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه کي شريك کېږي.

7. د هغه امام امامت مکروه دى چي (کثيراللحان) وي :

يعني دومره اندازه لحن کوي چي معنٰى ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لکه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لکه ددال (د) حرف ته جر ورکول او يا حرف ها (ه) ته نصب ورکول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب ورکول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح کېږي چي هغه کثير اللحن نه وي ځکه نوموړي شخص په فرض قراءت سره اداء کړيده بيا هم مکروه والى لري، لکه څرنګه چي د اصلي متن حکم هم داسي دى.

8. د هغه شخص امامت مکروه دى چي د ځينو حروفوپه اداء کښې فصاحت ونه لري لکه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. که عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دى ځکه چي دوي دا حرفونه اداء کولای شي خو بيا هم مکروهوالى لري.([1])

9. داعرابي امامت مکره دى: هغه شخص چي په صحراګانو کي کي ژوند کوي ولو که په سفر او يا اقامت کښي وي هم امامت ئې مکره دى لېکن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي. چي په دې هکله امام اعظم ابو حنيفه (رح) د ترکمنو – کرديانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چي د اعرابيانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دياد شويو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چي په دوي کي جهل زيات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او يا حضري امامت يې مکروه دی خو پداسي حال کي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چي د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحيح کېږي خو ليکن داضرور ده چي په ديني علومو کي به مهارت لري يعني ديني تعليم به يې کړی وي.

10. د امام درېدل په لوړ ځاي کې له مقتديانو څخه لمونځ مکروه کوي د يوه ګز په اندازه او يا زيات له يوه ګز څخه چي وي کېدای شي چي پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غير د حنابله ؤڅخه د ولد الزنا يا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه ګڼي، دا پداسي صورت کي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چي د امامت د مکروهوالي علت ئې دای چي د ولد الزنا يا حرامي خو پلار نشته چي ديني علم ورزده کړي اوددين ښودنه ورته و کړي نو په هدې خاطر نومورې جاهل پاتي کېږي او داچي د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسي څرګندوي: پداسي حال کي چي د ولدالزنا يا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېري متقي او پرهېزګاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چي د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.([1])

ښرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً:

1. دامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يې هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل –که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی اوپه شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره دربېدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه ښوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنګه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه ګڼل کېږي.

3. د امام شافعي (رح) مذهب:

همدارنګه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه ګڼل کېږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لګول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزنا امامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره ندی صحيح، همدارنګه د ناسنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلک امامت مکروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوک چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامت ئې مکروه ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- **د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.**

ح- **له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځاي درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنګه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنګوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نوموړي امام د مذهب په فروعو کې مکروه ګڼل کېږي.**([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کي څرنګه چي مو مخکي ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانګړي ډول په دغه مذهب کي مکروه ګڼل سوي:

آ- **د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول مکروه دی.**

ب- **شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چي د شپې په وخت کي ئې سترګي څه نهویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.**

ج- **د کوڼ او ګونګ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چي نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.**

د- **د هغه شخص امامت مکروه دی چي دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.**

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلين امامت کول د جوړو خلکو لپاره مکروه دی - مګر که چېري بيا هم صحيح شي نو د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي ځکه دا شخص د قيام يعني دريدلو څخه مايوسه شوی وي نو امامت يې نه صحيح کېږي، ځکه دا شخص داسي دی لکه دايمي مريض، بيا هم په صحيح روايت کي ئې امامت کول صحيح کېږي خو مکروه والی لري، ليکن په هغه صورت کي چي امکان ددريدلو ولري ځکه يو شرط د شرطونو د امامت څخه قيام دی امکان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قيام وکولی شي او يا احتمال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه کړې وي.

و- د هغه شخص امامت مکروه دی چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز- د هغه شخص امامت مکروه دی چي خنده روي او يا مثلاً صورت يې د خندا په ډول جوړ کړی وي.

ح- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د خلکو اختلاف وي پکښي چي ايا ددې شخص امامت صحيح کېږي او کنه – نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې مکروه دي.

ط- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د قرائت لوستلو په وخت کي حرفونه تکراروي.

ي- د هغه شخص امامت مکروه دی چي ځيني حروف صحيح په وضاحت سره نشي اداء کولی – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ک- د هغه شخص امامت مکروه دی چي له مقتديانو څخه په لوړ ځاي ولاړ وي د ګز په اندازه او يا زيات د يوه ګزه څخه خو بر عکس ددې مسئلې کراهيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتدیان د امام څخه لوړ ولاړ وي نـو مکـروه نـه ګڼـل کېږي.([1])

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي د ښځینه وو امامت کوي هغه ښځینه چي بې ګانه اویا بل شخص نه وي ورسره ځکـه پـدې هکلـه يـو حـديث شـریف نقـل دی چـي رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم فرمـائي: [نهـي ان یخلوالرجل بالاجنبیه].([2])

__ژباړه:__ رسول الله صلی الله علیه وسلم منع کړي ددې څخه چي یو شـخص د بې ګانـه ښـځو سره پـه يـوه کوټـه یـا اطـاق کښـې پاتـه شـي. ځکـه پـدې کښـې د امـام لپـاره وسواس پیـدا کېـږي، چي پـورتنی حدیث ئې د مکروهوالي دلیـل ګرځي. اما کـه چېري د محرماتو یعني هغه ښځو امامت وکړي چي هغه یې محرمي وي لکه مور یا خور او داسي نور او یـا خو بېګانـه ښـځي وي لـيکن د هغـه سره يـو نارينـه وي بيـا کراهیت نلري، ځکـه زیـاتي ښـځي د رسـول الله صلی الله علیـه وسـلم پـه وخت کـي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارینه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي دده په نسبت نور خلـک ډېـر بهتره او عالمان وي ځکه دلیل یې ددې حدیث مضمون دی چي:

رسول الله صلی الله علیـه وسـلم فرمـايي: پـه هغـه وخت کـي چي امامـت کـوي يـو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قـوم کـي لـه دې امـام څخه بهتـر او احق پـه امامت سره وي نو همیشه به دوي په ټيټ والي کـي وي يعنـي اشـاره دې تـه ده کـوم

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضيلت کم لري.

خو بالمقابل يو شمېر نور خلك دي چي امامت يې صحيح دی د نومورِي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- ❖ **ولد زنا حرامي يعني چي مور او پلار يې نوي معلوم.**
- ❖ **لقيط: هغه شخص چي پيدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.**
- ❖ **هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن څخه تللی وي.**
- ❖ **هغه شخص دی چي خصي شوی وي.**
- ❖ **هغه شخص چي مسکر وي.**
- ❖ **هغه شخص دی چي اعرابي، باديه نشين وي. خو ددې خلکو امامت کول هغه وخت صحيح دی چي په ديني امورو کښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت ګرځي او اقتداء ورپسي صحيح ده– ځکه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث په عامه معنٰی راغلی:([1])**

[يؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي د قرآنکريم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زياد پسي اقتداء کوله نوموړی د هغه چا څخه وو چي په نسبت د قبيلې يا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو ، د نوموړي په هکله حضرت عائشه صديقه (رضی الله

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمڅه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شی] ژباړه: نشته په ده سره له ګناهونو د مور او پلار څخه يو شی يعني د هغه ګناهونو مسئول نه ګڼل کېږي.

همدارنګه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأ ُ خرٰی..] ([1]).
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په ګناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دی او د اسلام په دين سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنګه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنګه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنګه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عموميـاتو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عموميـاتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توګه په دې ځای کښې وليکل. څرنګه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ١٥.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره څوك دى او نورو مسـائلو تـه بـه اشاره وكړو چي د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دى چې د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دى چې پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دى چې د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چې د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړى وي چې د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دى چې تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولاى شي څکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دى چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمائي: [يؤم القوم اقراؤهم لكتاب الله فان كانو فى القراءة سواء فاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: چي امامت دي كوي د قوم لوستونكى د قرآن كريم كه چېري د قرآن په لوستلو كښې سره برابر وو بيا هغه شخص د امامت وړ دى چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دى په امامت كولو چي متقي او پرهېزګاره وي بلكي د مشبهاتو څخه ئې هم ځان ساتلى وي ځكه تقوٰى او پرهېزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوٰتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمابينكم و بين ربكم] ([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي كوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي كوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځكه دوي يو ټولى دي ستاسي او د خداى (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې هم غوره او بهتره ګڼل كېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځكه د كلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت كښې زيات خشوع او عاجزي كوي د كلان ساله امام په امامت كولو كښې د جماعت زياتوالى راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم حديث دې چي ابن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړى ټوك – ١٠٧مخ- اكرمثه پينور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ٢٠١ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملکيه رضي الله تعالی عنه تـه فرمـائي: [والیؤمکمـا اکبـر کمـا](1) زبـاړه: او امامت دي کوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شويوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېکو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلکو سره ئې نېکه رويه او معامله کړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ کوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـک، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي کالي او جامه ئـې پاکـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو کښې زيات احتياط کوي.

نو بالفرض که چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذکر شوو ټولو شيانو کښې سره برابر وي پچه [قرعه کشي] دي پخپل منځ کښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وکړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او که چېري د قوم تر منځ اختلافات پکښې راشي نو بيا اعتبار د اکثره خلکو رائيو ته ورکول کېږي او بالفرض که چېري په دغه خلکو کښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسته امير مستحق دی، او بيا وروسته قاضي مستحق دی ، او بيا وروسته صاحب المنزل (هغه ځوك چي د همدې مسجد په مربوطه ساحه کې يې کور وي او خپل وطن ئې وي که څه هم دا کور يې په اجاره نيولی هم وي ځکه د رسول الله صلی الله

---

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه د چاپ کال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه وسلم حدیث دی چي فرمائي: [من زار قوماً فلایؤمهم والیؤمهم رجل منهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: چي څوك د یو بل چا زیارت کوي او د هغوي ځاي ته ورغلی وي نو امامت دي نه کوي بلکي امامت دي هغه څوك وکړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حدیث په مقتضٰی سره پاچا لومړی دی او بیا قاضي دی نو که چېرې داذکر شوي اشخاص نه وه نو بیا صاحب البیت او یا امام د مسجد یعني امام الحي ورته ویل کېږي چي دهمدغه نوع اشخاصو امامت کول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار کي امام الفقهاء علاؤالدین حصکفي حنفي لیکلي دي لکه څرنګه چي په فقه اسلامي و ادلته کښې ذکر شویدي په هغه ماده واره شکل ئې لیکلي دي خو لیکن بیا هم نوموړی امام لیکي او زیاتوي یعني وروسته له هغه شمارې څخه لیکي:

1) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي سر ئې لوي او اندامونه یې کوچني وي.**
2) **بیا وروسته مقیم په مسافر سره مستحق دی.**
3) **بیا وروسته حر (اصیل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دی.**
4) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي متئمم د بې اودسۍ څخه وي په هغه متئمم یعني چي تیمم وهونکي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پیښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوك نه وړاندي کېږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چي درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چي دار الآفتاء ئې لوستلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چي دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخانې فتوٰی ليکلي چي په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چي تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي([1]).**

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چي هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.

[1] شيخ علاؤ الدين حصکفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چي په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چي صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چي دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالك څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالك دی او بالفرض[1] که چېري مالك د کور ښځه وي نو د ښځي لپاره ضرور ده چي داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چي هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چي د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چي داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چي هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نېک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چېري په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کېږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعنې هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کېږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کېږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کېږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کېږي او که چېري قوم پدې ذکر شوي خلکو کي په یوه باندي نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دي امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله ليکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي([1]) دی د خپل ولايت په ځاي کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا يومن الرجل الرجل في سلطانه ولا يقعد في بيته علی تکرمته الا باذنه][2].

<u>ترجمه:</u> رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي يو شخص د بل شخص د ولايت په ځاي کښي او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بستره کښې مگر ددوي په اجازه سره. ليکن امام شوکاني صاحب ددې حديث په رابطه ليکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او يا صاحب البيت يعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرآن کريم، تقوی له وجهي څخه هم بهتره وي ليکن والي (واکدار) د خپل ولايت په ځاي کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم يا قاري د قرآنکريم سره.

ب- بيا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د يوه مسجد د امام په توگه مقرر شوی وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکيت کښې اوسېږي – همدارنگه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه ځني لیکن چي ډیر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډېر تقوٰی داره او پرهېزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.([1])

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاك وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاك وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیك وي.

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن- **بيا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې غوره او بهتره (صوت) يعني اواز لري.**

س- **بيا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې ښه صورت ئې وي يعني د فزيکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.**

بالفرض که چيري په دې ياد شويو شيانو په ټولو کي سره برابر وو او بيا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي يعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصيت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقيه، قاري د قرآن کريم هم وي – همدارنګه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهيه او يا قاري د قرآن کريم وي – همدارنګه مقيم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند يعني بې سترګو سړی د هغه بينا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چي ړوند بې سترګو سړی هغه شيانو ته چي مشغولوي يې نشي ليدلای ډېر خاشعين او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترګو خاوند ټولو شيانو ته پاك چټل شيانو ته ګوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زيات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده يعني بې سترګو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحيح کېږي ځکه همدا ئې دليل دی لکه چي ياد مو کړ.([1])

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه مذهب

د نوموړي امام په مذهب او نظر ځيني خلک تر ځينو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کېږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کريم پـه لوستلو سره عالم وي ځکه چي حديث د ابي سعيد خدري رضي الله تعالی عنـه روايت کوي چي حضرت پيغمبر (ص) فرمائي: [اذا كانوا ثلاثه فليوءمهم احد هم واحقهم بالامامة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعيد خدري رضی الله تعالی عنـه حديث نقل کړی، فرمائي: په هغه وخت کي چي دري نفره وي نو يو نفر دي امام وګرځوي بهتره او غوره ددوي په امامت کولو سره قاري يعني په تجويد سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم به بعضي وخت حضرت ابو بکر صديق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرآن کريم وو. خو سره لدې چي نور فقهاء د صحابه ؤ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدې رابطه هم دادی چي بايد قاري چي په تجويد سره قرآن کريم تلاوت کولی شي هغه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابن مسعود رضي الله تعالی عنه څخه نقل دی او فرمائي: [يؤم القوم اقراءهم لكتاب الله]([2]).

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اکرميه پېښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اکرميه پېښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کریم وي. خو دا دلیل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهیه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنګه مو مخکښې یاد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابهؤ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کریم به ضرور وه چي فقهیه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډېر ضرور دي په نسبت د قرائت یا ښه لوستلو د قرآن کریم سره.([1])

ب- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کریم په تجوید سره لولي او هم فقهیه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کریم په تجوید سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، لیکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهیه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کریم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شیانو کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر یوې اندازې پوري عالم وي.

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او یا په لوستلو د قرآن کریم کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د زیات عمر خاوند وي ځکه چي مالک ابن الحویرث پدې هکله یو حدیث نقل کړی او فرمائې [والیؤمکم اکبرکم]([1]). یعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چي د زیات عمر خاوند وي چي مشروي په تاسي کښې.

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي نیک او شریف نسبه وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وییعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بیا هغه شخص مستحق دی چي تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه حدیث دی چي فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً]([2]) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بیا هغه شخص مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنګه دا عملیه په پلارونو و نیکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چي خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.([3])

ک-بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تر ټولو متقي او پرهیزګاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

---

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[3] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاكم]([1]). ژباړه: په تحقيق سره غوره او بهتره خلك د خداى (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقيان او وېرېدونكي دي د خداى (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شيانو كښې سره برابر وو بيا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) يعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنګه چي مقرر او معين امام مستحق دی چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحى ورته ويل كېږي او يا صاحب البيت يعني د كور خاوند مستحق دی. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره ګڼل كېږي.

[1] د الهجرت سورة ــ ١٣ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله وليکم چي آيا امام د قوم څېرې بايد ودرېږي او قوم څېري بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړی درېږي مثلاً محراب دی نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضی الله تعالی عنه يو حديث نقل کړيدی چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد][1]. ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ولاړ

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۶مخ- اكرميه پيبنور – اكرميه پېښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چي لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښې طرفته ودرېږم نو بیا وروسته جابر چي د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وګرځولو وروسته پسي ودرېدلو او لمونځ مو پسي تمام کړ.

چي ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنګه د مقتدي ددریدلو ځاي او بلکي د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنګه مستحب خبره داده چي امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چي هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندې والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چي کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه ګرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وګرځوي ځکه لکه څرنګه چي امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چي فرمائي: [عن النبي صلی الله علیه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوی. ددې حدیث مفهوم دادی چې امام باید د مقتدیانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دلیل ئې دا ذکر سوی حدیث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام باید په مقابل د مقتدیانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتدیانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه یو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتدیانو څخه د امام یو څه اندازه لوړ درېدل او یا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتدیانو پداسې حال کې چې د امام او مقتدیانو تر منځ یو (حائل) یعني پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او یا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شیخ سید سابق رحمة الله علیه په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چې د امام درېدل په لوړ ځای په نسبت د مقتدیانو سره مکروه دی د کراهیت دلیل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یقوم الامام فوق شيء والناس خلیفه][1]. ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دې د یوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دې وروسته ورپسې ولاړ وي.

فرضاً که چېرې دامام په لوړ ځای درېدل د یوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعلیم ورکول قوم ته نو بیا کراهیت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بیا وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم تکبیر ووایه بیا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چي د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هٰذالتاتموا بي و لتعلموا صلوٰتي]([1])

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چي ما ستاسي په مخ کښې وکړه چي تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی –یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چي که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چي که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چي مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چي په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چي د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چې شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړې خو يو شمېر علماء د امام لوړوالی بالکل ممنوع ګڼۍ.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چې سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړي فرمائي چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چې به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادی چې ابو داؤد روايت کړی [ان حذيفة أم الناس علیٰ دکان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم کانوا ينهون عن ذلك)] ([1]).

ياد شوی حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړی فرمائي: چې حذيفه رضي الله تعالی عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چې نوموړي په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالی عنه د قميص څخه ونيوی او لاندي يې کش کړ هر کله چې د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چې آيا ته نه ئې خبر چې دوی له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب دنوموړو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چې ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي([2]).

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړی ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو ، قرائت او تکبير اوريدلو مقتدي پوه شي – که چيري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا دېوال وي د نوموړي مقتدي اقتداءصحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کيږي نوموړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي دېوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که دېوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کيږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابيږي خو که چيري دغه دېوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان ورورسوي تر څو د امام افعال ووينې او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفکر – د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسي صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چي د مسجد بام (چت) ته وتلی ده تړلی وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چي بيا هم پدې صورت کي د مقتدي لمونځ کېږي[1].

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیارېږي او امام محراب ته وراندې کېږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کېږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصېدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چي امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چي اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چي تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چي په هغه وخت کښې چي قد قامت الصلوٰة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.[1]

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دي چي حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چي د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چي فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کي راوګرځېده مخکښې لدې څخه چي تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحیلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۴مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایـي وئـې فرمایـل [آقیمـوا صـفوفکم و تراصـوا فـاني اراکـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودروئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقیق سره زه وینم تاسي زما د شا څخه ورو سته) – ظاهراً د حدیث څخه معلومېږي چي ذکر شوي نصیحت د قامت ویلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالی عنه څخه هم پدې هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هغه وخت چي قامت به وویل شو او صفونه به برابر شول بیا به ئې ورته تکبیر وو ایه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حدیث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت په رسول الله صلی الله علیه وسلم پسي د وروسته وایه او بلال رضی الله تعالی عنه به ورته وویل چي وړاندي والی مکوه زما په امین سره یعني رسول الله صلی الله به دومره اندازه قران کریم لوستلی وو چي تقریباً امین ته به رسېدلی وو او بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت ویل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالی عنه حدیث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم به تکبیر تحریمه وایه او بلال (رض) به اقامت ویل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعیل البخاري صحیح البخاري – لمړی ټوك – ۱۰۰مخ – قدیمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حديث دی، ددوي نظر هم دادی چي اقامت ويل چي خلاص شي بايد امام تكبير تحريمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځای ئې هم د لمانځه باطلوونکي څيزونه دي، نو بايد په هغه ځای کښې بحث ورباندي سوی وي ليکن بياهم څرنګه چي ياد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې موږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيداشي چي د صحت روايت ئې د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه څخه راغلی – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالی عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روايت سوی([1]): [صلي رسول الله صلی الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

<u>ژباړه:</u> لکه څرنګه چي روايت سوی چي رسول الله (صلی الله تعالی عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئې يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –۳۷۲ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آیت دي پرېښوده – رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنايه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلی الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح علی الامام في صلوٰة](1).

ددې حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالٰی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښې نو ددې حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لکن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښې هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښې صحيح دي او جواز لري.(2)

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ٣٧٣ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ١٩٧٣.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ٢٠٥ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پای ته ورسیده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پوري مطلبونه ذکر شویدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه لیکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پوري مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهمیت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بیان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شیان چي امامت فاسدوي بلکي یو تعداد نور هغه احکام پکښې بیان شوي چي هغه خاص په امامت پوري مربوط دي خو بعضې نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بیان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسي نورو بلکي د حدیثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بیا هم د یادوني وړ خبره داده چي که چیري په دې رساله کښې په بعضې ځایونو کښې سهوي صورت نیولی وي او یا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بیا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروڼو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چي په ورورۍ او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمیر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي یوڅه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځېدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوٰی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پیدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چي خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کـــــــــړی وي.

والســــــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــأخــــذونه

1) قــــــــرآن كــــــــــــريم.
2) صحيح البــخــــــــــاري.
3) صحيح المســــــــــــلم.
4) ســـــنن ابـــــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــــــه.
6) نيــــــــــل الاوطـــــــار.
7) ســـبــل الاســــــلام.
8) فقه اســـــــلامي و ادلتـــــه.
9) فقه الســــــــــنة.
10) الدر الـــمختـــــــــــار.
11) خلاصة الفتـــــــــوٰى.
12) فتٰـــوٰي قاضيخــــــان.
13) نورالايضــــــــــاح.
14) فضـــــائل الاعمــــال.
15) تفســـــير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغــــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library